# Motion
# 1975/76: 872

**av herrar Johansson i Växjö och Olsson i Sundsvall**
**om åtgärder för bättre medborgarinsyn i samhällsplaneringen**

Bygglagstiftningen innehåller i sig ganska klara regler till skydd för såväl medborgarinsyn under planeringsprocessen som den enskildes rättssäkerhet. Motsvarande regler finns i naturvårdslagstiftningen, även om de inte är lika långtgående som i bygglagstiftningen. Naturvårdsplaneringen handlägges också av en myndighet, länsstyrelsen, som verkar på ett betydligt större avstånd från den enskilde än de kommunala planerarna.

Trots de åtgärder som under senare år har gjorts för att även i praktiken förbättra allmänhetens insyn i samhällsplaneringen, upplevs den av de flesta som otillgänglig och opåverkbar. Det är delvis ett informationsproblem. De rättigheter som den enskilde har upplevs inte som sådana, om han inte känner till att de finns, och om han inte behärskar de instrument som han behöver för att utnyttja dem. Instrumenten är i det här fallet en mycket komplicerad lagstiftning och en lika invecklad planeringsprocess.

Exemplen på hur en enskild i tid kunnat påverka en planfråga är därför betydligt färre än de som finns på hur enskilda känner sig stå maktlösa gentemot experter och planerare. Särskilt när det gäller planfrågor som berör ens egen egendom — sommarstugan, villan eller den fastighet man brukar för sin utkomsts skull — upplevs denna otrygghet ofta gå längre än man kan acceptera i ett rättssäkerhetssamhälle.

*Några exempel*

I en kommun har för inte så länge sedan inträffat att man i stället för att *anta* ett förslag till områdesplan *beslutat uttala sig för* att planförslaget skall utgöra riktlinjer för fortsatt planarbete. En "plan', som inte är någon plan, behöver inte tas fram enligt de regler om samråd som gäller i bygglagstiftningen (BS 14—17). Med detta följer också att den inte kan prövas i högre instans på samma sätt som om det formellt gällde en plan. I en kommun som formulerar sina beslut så kryptiskt kan man givetvis inte vänta sig att dess byggnadsnämnd skall leva upp till reglerna i byggnadsstadgans § 1, nämligen att byggnadsnämnden skall lämna allmänheten råd och upplysningar i planfrågor.

Där hänger den enskildes rättssäkerhet på om kommunfullmäktige kungör sina sammanträden i laga ordning eller inte, eller på någon av de andra besvärsgrunder som gäller om s. k. kommunbesvär i KL § 76.

Av betydelse i detta sammanhang är givetvis att man inte kan fordra av en enskild att han eller hon skall kunna hänga med i alla dessa turer

utan tillgång till juridisk expertis. Flera exempel finns också på hur kommuner även under senare år vägrat eller sökt vägra samråd i planfrågor med intresseorganisationer (organisationer som har ett väsentligt intresse av frågan, jfr. BS § 14 och statsmakternas uttalanden om samråd i den fysiska riksplaneringen). Dessa har ju som regel mycket större möjligheter att hävda sina medlemmars rätt än den enskilde själv har.

Planlagstiftningen är helt enkelt för komplicerad för att den enskilde på egen hand skall kunna hantera den. Lika viktiga som de formella reglerna, är därför de medel som samhället sätter i händerna på dem som ibland kan behöva värja sig rätt.

Vi har i riksdagen tidigare aktualiserat frågan om behovet av sakägarombud på kommunal nivå, vilka opartiskt i förhållande till planerande myndigheter kan bistå allmänheten med juridisk rådgivning i planfrågor.

Den rådgivning det här är fråga om bör tillhandahållas gratis eller till för allmänheten överkomliga taxor. En lämplig lösning kan vara att den lämnas inom ramen för den allmänna rättshjälpen. Detta måste dock i så fall ske utan de begränsningar som f. n. gäller för näringsidkare, eftersom det är dessa som i egenskap av sakägare oftare än andra hamnar i de konfliktsituationer det här är fråga om.

Juridisk expertis för sådana uppdrag torde i dag finnas i de flesta kommuner eller kunna tillhandahållas genom berörda intresseorganisationer.

Tidigare motionskrav av denna innebörd har avslagits med hänvisning till att dessa frågor då behandlades av sittande utredningar — bygglagutredningen och utredningen om den kommunala demokratin. Inte i någondera av dessa utredningar aktualiserades dessa förslag. Däremot vitsordades i båda utredningarna behovet av ytterligare åtgärder för att stärka allmänhetens insyn i planeringen. Den omfattande planering som pågått under de senaste åren gör det också.

Enligt vår uppfattning krävs dock mer konkreta åtgärder än vad de båda utredningarna föreslagit. En ytterligare beredning av det förslag vi ovan redovisat bör lämpligen kunna ske inom ramen för det arbete som f. n. pågår på departementsnivå i vad gäller ny bygglagstiftning och ändringar i rättshjälpslagen.

Med hänvisning till det anförda hemställes

att riksdagen hos regeringen begär att frågan om juridisk rådgivning till enskilda i syfte att förbättra allmänhetens möjlighet att följa och påverka planfrågor m. m. blir föremål för prövning och förslag i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 22 januari 1976

BERTIL JOHANSSON (c)
i Växjö

MARTIN OLSSON (c)
i Sundsvall

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1976 760043